

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2761

Vragen van het lid **Ellemeet** (GroenLinks) aan de Ministers van Justitie en Veiligheid en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *de grootschalige verzameling van data over demonstranten door de politie* (ingezonden 15 maart 2023).

Antwoord van Minister **Yeşilgöz-Zegerius** (Justitie en Veiligheid), mede namens de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ontvangen 31 mei 2023). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2022–2023, nr. 2166.

Vraag 1

Kent u het bericht¹ dat de politie op grote schaal data verzamelt over demonstranten? Zo ja, wat vindt u van dit bericht?

Antwoord 1

Ja, ik ben bekend met dit bericht. Allereerst wil ik benadrukken dat het demonstratierecht een grondrecht is en dat dit een belangrijk onderdeel van onze democratische rechtsstaat is. De politie heeft een belangrijke rol bij het waarborgen van de veiligheid van demonstranten en omstanders en het in goede banen leiden van demonstraties onder het gezag van de burgemeester. De politie heeft hiervoor informatie nodig, om daarmee een risico inschatting te kunnen maken van mogelijke verstoring van de openbare orde en zo de benodigde politie inzet te bepalen. Om zich goed op een demonstratie voor te bereiden, kijkt de politie onder andere naar het aantal te verwachten demonstranten, de locatie van de demonstratie, hoe de demonstratie van de betreffende organisatie een eventuele vorige keer verliep en hoeveel personen er toen aanwezig waren.

In dit kader kan sprake zijn van verwerking van persoonsgegevens. Een voorbeeld hiervan is de verwerking van naam, adres en woonplaats gegevens van organisatoren van demonstraties en andere betrokkenen waarmee politie gesprekken voert voorafgaand aan de demonstratie. Daarnaast kijkt de politie bijvoorbeeld of er bij eerdere demonstraties sprake was van openbare orde verstoringen. Indien er inderdaad sprake was van een openbare orde verstoring wordt de informatie over dat specifieke geval bekeken. Zo kan de

¹ NOS, 10 maart 2023, Onderzoek: «Politie verzamelt op grote schaal data van demonstranten» (<https://nos.nl/artikel/2466880-onderzoek-pollitie-verzamelt-op-grote-schaal-data-van-demonstranten>).

politie zien wat voor type incident het betrof en welke personen daarbij betrokken waren.

Daarnaast kan er tijdens de demonstratie aanleiding zijn om de identiteit van aanwezigen te controleren. Dat kan op grond van artikel 8 Politiewet juncto artikel 2 Wet op de identificatieplicht. Hierbij vordert de politie inzage van een identiteitsbewijs. Bij het controleren van een identiteitsbewijs wordt de Basisregistratie Personen (BRP) geraadpleegd.

Het is belangrijk om op te merken dat deze bevragingen zich niet richten op demonstranten in het algemeen, maar bijvoorbeeld verband kunnen houden met de aanwezigheid van personen die eerder betrokken waren bij verstoringen van de openbare orde of strafbare feiten. Om een inschatting te kunnen maken van de risico's voor verstoring van de openbare orde kan dit aanleiding zijn voor het opvragen van persoonsgegevens.

Op grond van artikel 3.2 Wet basisregistratie personen is aan de politie een autorisatiebesluit afgegeven waarin wordt bepaald dat de politie voor de uitvoering van artikel 3 Politiewet 2012 gegevens uit de BRP mag verkrijgen. Dit kan om uiteenlopende redenen nodig zijn, bijvoorbeeld als onrust ontstaat of dreigend geweld lijkt te ontstaan bij een demonstratie. De politie dient altijd terughoudend om te gaan met het opvragen van gegevens van burgers. De politie zal steeds goed moeten afwegen of de bevraging noodzakelijk en proportioneel is voor de uitvoering van de politietoek. Een bevraging is bijvoorbeeld noodzakelijk en proportioneel als een persoon die bij een vorige demonstratie betrokken is geweest bij verstoringen van de openbare orde bij de aangekondigde demonstratie weer aanwezig zal zijn en mogelijk weer aandacht vereist van de politie. De bevraging heeft dan als doel om informatie over de vorige verstoring van de openbare orde door deze persoon op te zoeken. Zonder deze informatie kan de politie niet inschatten wat de risico's bij een demonstratie zijn en hoeveel politie capaciteit zij moeten inzetten om de demonstratie in goede banen te leiden.

Het bewustzijn van deze proportionaliteitsafweging bij het bevragen van persoonsgegevens is van groot belang, en daarom wordt hier voortdurend extra aandacht aan besteed binnen de politie. Zo zijn er interne kwaliteitstrajecten gericht op systeemvaardigheid en op het bewustzijn van politiemedewerkers met betrekking tot het omgaan met persoonsgegevens. Deze kwaliteitstrajecten zijn afhankelijk van functie of benodigde ontwikkeling van een team of individuele medewerker en bestaan onder andere uit trainingen over de Wpg, trainingen in systeemvaardigheden, e-learnings, briefings en ontwikkelingsgesprekken.

Vraag 2

Krachtens welke wettelijke bevoegdheden worden deze data verzameld? Wat is de precieze aanleiding voor de politie om deze data te verzamelen? Is in alle gevallen waarin deze data wordt opgevraagd een reële dreiging die deze handelwijze rechtvaardigt?

Antwoord 2

De politie heeft de taak om in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven. De politie doet dit op grond van artikel 3 van de Politiewet 2012. Waar het gaat om het in goede banen leiden van demonstraties werkt de politie onder het gezag van de burgemeester.

De politie heeft informatie nodig om demonstraties in goede banen te kunnen leiden en zo de veiligheid van demonstranten en omstanders te waarborgen. Om zich goed op een demonstratie voor te bereiden, kijkt de politie onder andere naar het aantal te verwachten demonstranten, de locatie van de demonstratie, hoe de demonstratie van de betreffende organisatie een eventuele vorige keer verliep en hoeveel mensen er toen aanwezig waren. Het kan hierbij gaan om persoonsgegevens (NAW-gegevens), bijvoorbeeld wanneer bekend is dat personen die tijdens een eerdere demonstratie betrokken waren bij verstoringen van de openbare orde of bij strafbare feiten aanwezig zullen zijn. Om een inschatting te kunnen maken van de risico's voor verstoring van de openbare orde en de benodigde politie inzet kan dit aanleiding zijn voor het opvragen van persoonsgegevens uit de Basisregistratie personen (BRP). Om vooraf een inschatting van de benodigde capaciteit te maken en om een veiligheidsbeeld op te stellen kan deze informatie worden

vastgelegd. Dit is noodzakelijk voor een goede uitvoering van de politietaak uit artikel 3 Politiewet.

Voor de bescherming van persoonsgegevens bij de politie geldt de Wet politiegegevens (Wpg). Het verwerken van gegevens voor de algemene dagelijkse politietaak is toegestaan op grond van artikel 8 Wet politiegegevens. Het kan hierbij gaan om gegevens die vooraf of tijdens een demonstratie worden verwerkt.

Ik verwijs u verder naar het antwoord op vraag 1.

Vraag 3

Wat is het precieze afwegingskader voor deze aanpak? Deelt u de mening dat bij de inperking van een grondrecht een hele zorgvuldige afweging moet worden gemaakt conform de bestaande jurisprudentie en de eventuele op basis van de wetsgeschiedenis ontwikkelde beperkingsystematiek? Zo nee, waarom niet? Zo ja, bent u bereid dit afwegingskader met de Kamer te delen?

Antwoord 3

Het vergaren van informatie en het opvragen van gegevens op basis van bovengenoemde wet- en regelgeving is onderdeel van het werkproces om demonstraties in goede banen te leiden. Ik ben het zeker met u eens dat bij deze aanpak een zorgvuldige afweging moet worden gemaakt. Het is aan de professionele afweging van politieambtenaren of het noodzakelijk is om de BRP te bevragen. De noodzaak om dit te doen verschilt per demonstratie, afhankelijk van onder andere de te verwachten hoeveelheid mensen, mogelijke ongeregeldeheden of de verkeersveiligheid.

Vraag 4

Kunt u aangeven of, en zo ja waaruit, de reële dreiging voor de samenleving van demonstranten waarover data wordt verzameld naar het oordeel van de politie bestaat? Is deze onderbouwing aanwezig bij ieder afzonderlijk individueel geval waarbij de data wordt opgevraagd? Zo ja, bent u bereid de Kamer hierin inzage te geven?

Antwoord 4

De politie heeft informatie nodig om demonstraties in goede banen te kunnen leiden en zo de veiligheid van demonstranten en omstanders te waarborgen. Om zich goed op een demonstratie voor te bereiden, kijkt de politie onder andere naar het aantal te verwachten demonstranten, de locatie van de demonstratie, hoe de demonstratie van de betreffende organisatie een eventuele vorige keer verliep en hoeveel mensen er toen aanwezig waren. Het opvragen van persoonsgegevens uit de BRP kan hier onderdeel van zijn. Bij het opvragen van gegevens door de betreffende politieambtenaar wordt aangegeven met welk doel hij of zij dit doet. Hierbij wordt aangesloten bij de doeleinden van de Wet politiegegevens (Wpg). Dat betekent dat wordt aangegeven of de gegevens worden opgevraagd ten behoeve van de uitvoering van de dagelijkse politietaak (artikel 8 Wpg), ten behoeve van onderzoek in verband met de rechtsorde in een bepaald geval (artikel 9 Wpg), het verkrijgen van inzicht in de betrokkenheid van personen bij bepaalde ernstige bedreigingen van de rechtsorde (artikel 10 Wpg) of informantenbeheer (artikel 12 Wpg).

Het is niet mogelijk om de Kamer inzage te geven in de bevragingen, omdat dit persoonsgegevens van individuen betreffen. Als een individu wil weten welke gegevens van hem of haar bij de politie bekend zijn, dan kan een inzage-verzoek bij de politie worden gedaan.

Vraag 5

Hoe vaak zijn sinds 2020 door de politie persoonsgegevens van demonstranten opgevraagd? Kunt u deze cijfers uitsplitsen naar de afzonderlijke groepen demonstranten, zoals bijvoorbeeld coronasceptici, anti-zwarte piet demonstranten, boerendemonstranten en klimaatactivisten?

Antwoord 5

De politie beschikt niet over deze cijfers. De politie registreert niet in haar systemen wie demonstrant is of tot welke «groep» demonstranten een persoon behoort. In de politiestructuren wordt iemand bijvoorbeeld geclassifi-

ceerd als getuige, betrokkene, verdachte, slachtoffer of aangever, niet als demonstrant.

Vraag 6

Hoe vaak gaat het hierbij om personen die niet eerder bij de politie in beeld zijn gekomen en om personen die niet zélf bij demonstraties betrokken zijn? Wat wordt met deze dataverzameling precies gedaan? Wie heeft toegang tot deze dataverzameling, hoe lang worden deze data bewaard en worden betrokkenen geïnformeerd over de verzamelde data?

Antwoord 6

In het onderzoek van Investico wordt geschreven over het opvragen van gegevens van familieleden. Een bevraging in de BRP levert persoonsgegevens van de opgevraagde persoon op. Tot die persoonsgegevens behoren onder andere naam, adres en woonplaats gegevens (NAW-gegevens). Onderdeel van deze persoonsgegevens zijn ook enkele basisgegevens van mensen met wie zij een directe familiale relatie hebben, ouders en kinderen. Bij een bevraging op een persoon in het BRP wordt van deze familieleden ook automatisch een beperkte set gegevens opgehaald, namelijk hun BSN, naam, geslacht en geboortedatum. Dit wordt geregistreerd en is daarmee zichtbaar bij een verzoek tot inzage in de BRP bij de gemeente. De persoonsgegevens van familieleden zijn echter niet standaard zichtbaar voor de politiefunctionaris die de bevraging uitvoert. Enkel wanneer het in belang is van een eventueel onderzoek mogen deze gegevens ook daadwerkelijk worden geraadpleegd. Dat gebeurt dan door de betreffende politiefunctionaris die hiervoor extra handelingen in het systeem moet doen. Geraadpleegde gegevens worden niet standaard bewaard. Alleen indien daar aanleiding toe is gebeurd dat conform de bewaartermijnen van de Wet politiegegevens. Op grond van de Wet politiegegevens worden persoonsgegevens verwijderd indien er voor de politie geen verwerkingsgrond meer bestaat. Uit onderzoek van de politie is niet gebleken dat gegevens van familieleden op grote schaal en zonder legitieme reden zijn geraadpleegd door de politie.

Vraag 7

Is de Autoriteit Persoonsgegevens gevraagd of en in hoeverre deze handelwijze in overeenstemming is met de privacyregelgeving? Zo ja, wat vindt de Autoriteit Persoonsgegevens hiervan? Zo nee, waarom niet en bent u bereid om alsnog een oordeel van de Autoriteit Persoonsgegevens te vragen?

Antwoord 7

De Autoriteit Persoonsgegevens is niet gevraagd om een oordeel over deze werkwijze. Het toezicht op de naleving van de Wet politiegegevens ligt in algemene zin bij de Autoriteit Persoonsgegevens en in het specifieke geval van een strafrechtelijk onderzoek bij de rechter. Het staat de Autoriteit Persoonsgegevens vrij om, binnen haar mandaat, zelfstandig te oordelen over de verwerking van persoonsgegevens door de politie. Op dit moment zie ik geen aanleiding om een oordeel te vragen. Uiteraard ben ik constant in gesprek met de politie over gegevensverwerking.

Vraag 8 en 9

Wat vindt u van de opvatting van de Rotterdamse hoogleraar Digital Surveillance Schuilenburg dat met het oog op de demonstratievrijheid juist terughoudendheid van de politie geboden is? Bent u het met de Leidse hoogleraar Privacy en Cybercrime Schermer eens dat door deze «datahonger» van de politie het recht op betoging in het geding is? Zo nee, waarom niet?

Deelt u de mening dat deze handelwijze op zeer gespannen voet staat met het grondwettelijk erkende recht van demonstratievrijheid? Zo nee, waarom niet? Zo ja, bent u bereid om de politie op te dragen hiermee te stoppen?

Antwoord 8 en 9

De burgemeester faciliteert de uitoefening van het grondwettelijk demonstratierecht. De politie heeft daarbij een belangrijke rol door het waarborgen van de veiligheid van demonstranten en omstanders en het in goede banen leiden van demonstraties onder het gezag van de burgemeester.

Gegevens worden in voorkomende gevallen opgevraagd in het kader van deze taak, zodat demonstraties veilig kunnen verlopen voor zowel de demonstranten als de omgeving

De politie dient altijd terughoudend om te gaan met het opvragen van gegevens van burgers. De politie zal steeds goed moeten afwegen of de bevraging noodzakelijk en proportioneel is voor de uitvoering van de politietaak.

Het bewustzijn van deze proportionaliteitsafweging bij het bevragen van persoonsgegevens is van groot belang, en daarom wordt hier voortdurend extra aandacht aan besteed binnen de politie.

Zo zijn er interne kwaliteitstrajecten gericht op systeemvaardigheid en op het bewustzijn van politiemedewerkers met betrekking tot het omgaan met persoonsgegevens.

Vraag 10

Bent u bereid om de Autoriteit Persoonsgegevens te laten onderzoeken of deze handelwijze van de politie legitiem is en tot die tijd de politie te laten afzien van het verzamelen van data over onverdachte burgers? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 10

Zoals vermeld in het antwoord op vraag 7 zie ik op dit moment geen aanleiding om de Autoriteit Persoonsgegevens te vragen om dit te laten onderzoeken.